

EMU-medlemskapets betydelse för svensk lönebildning*

Sverige kommer troligen att gå med i EMU. Växelkursen kommer då inte längre att kunna kompensera trendmässiga förändringar i konkurrenskraften och inte heller dämpa kortsiktiga fluktuationer i produktion och sysselsättning. Lönebildningen i en valutaunion har tre viktiga dimensioner. Arbetskraftskostnaderna måste hamna på rätt nivå. Avtalen måste främja ökad produktivitet. Flexibla arbetskraftskostnader måste dämpa de fluktuationer i produktion och sysselsättning som icke förväntade störningar kan ge upphov till. Flexibilitet kan uppnås på olika sätt. Vi menar att uppgörelser mellan arbetsmarknadsparterna är att föredra framför ekonomisk-politiska åtgärder.

Sverige kommer troligen att gå med i EMU. Växelkursen kommer då inte längre kunna kompensera trendmässiga förändringar i konkurrenskraften. En viktig konsekvens av detta blir att löneökningstakten i Sverige närmare än tidigare måste följa löneökningstakten inom euroområdet.

Det finns goda förutsättningar för att svensk lönebildning ska kunna klara detta. Arbetsmarknadsparterna inom industrin har genom det samarbets- och förhandlingsavtal som slöts 1997 och genom

den följande lönerörelsen visat att man har kunnat bringa den förväntade löneökningstakten på några års sikt ner till den ökningstakt som kan förväntas i euroområdet.

Men detta räcker inte. Det kan komma störningar under en avtalsperiod, störningar som inte förväntades när avtalet slöts. Tidigare kunde växelkursen dämpa sådana kortsiktiga fluktuationer. Nu kommer den inte längre att kunna göra det. När monetära storheter inte kan variera kommer istället reala storheter att göra det. Med en låst växelkurs kan istället produktion och sysselsättning komma att fluktuera mer än tidigare.

Detta skulle kunna undvikas genom ökad rörlighet. Ökad rörlighet – geografisk, mellan yrken och mellan branscher

Författarna bildar tillsammans Industrins ekonomiska råd. Rådet har utsetts av arbetsgivar- och arbetstagarparterna inom industrin och har en rådgivande uppgift. Docent ALF CARLING är f n verksam som offentlig utredare, chefsekonom OLLE DJERF verkar i MeritaNordbanken, docent EUGENIA KAZAMAKI OTTERSTEN arbetar vid Europeiska Investeringsbanken, Luxemburg, medan professor HENRY OHLSSON finns vid Nationalekonomiska institutionen, Göteborgs universitet.

* Denna artikel bygger på delar av vår rapport från mars 1999, Carling m fl [1999], till Industrikommittén. Lennart Berg har bidragit med värdefulla synpunkter. Artikelnen färdigställdes i juni 1999. De åsikter som framförs i denna artikel är författarnas egna och representerar inte organisationerna där författarna är verksamma.

– dämpar variationer i produktion och sysselsättning. Ett alternativ till detta är att arbetskraftskostnaderna i Sverige övertar växelkursens roll att dämpa fluktuationer.

Det finns olika förslag om hur en sådan flexibilitet i arbetskraftskostnaderna skulle kunna åstadkommas. Förslagen är av två olika slag, dels sådana som bygger på uppöknelser mellan arbetsmarknadsparterna (bonus- och vinstdelningssystem, konjunkturanpassad arbetstid etc), dels sådana som innebär ekonomisk-politiska åtgärder (intern devalvering, buffertfonder, förändringar av arbetsrätten etc).

I denna artikel argumenterar vi för att uppöknelser mellan arbetsmarknadsparterna är att föredra framför ekonomisk-politiska åtgärder. Till syvende og sist hänger den ekonomiska politikens möjligheter på hur arbetsmarknadsparterna agerar. Utan deras acceptans har de ekonomisk-politiska åtgärderna ingen möjlighet att ha önskade effekter. Det är därför bättre att flexibiliteten i arbetskraftskostnaderna skapas direkt genom överenskommelser mellan parterna. Ekonomisk-politiska åtgärder är i bästa fall en omväg, i sämsta fall en återvändsgränd.

Framtiden: Sverige kommer troligen att bli medlem i EMU

Det faktum att EMU nu är verklighet påverkar svensk ekonomi och politik på olika sätt. I detta avsnitt koncentrerar vi oss på de politiska återverkningarna. Allmänt sett har den svenska opinionen under de senaste åren successivt blivit allt mer positiv till EMU i takt med att projektet närmat sig sitt fullbordande. Enligt Demoskop [1999] har andelen nej-sägare minskat från 55–60 procent 1996 till 40–45 procent i slutet av 1998. Sannolikt beror den kraftiga opinionsförskjutningen det senaste året till förmån för EMU på den relativt lyckosamma processen med beslut om fastställda centralkurser redan i maj 1998, bristen på spekulation mot dessa under den turbulenta hösten 1998, rän-

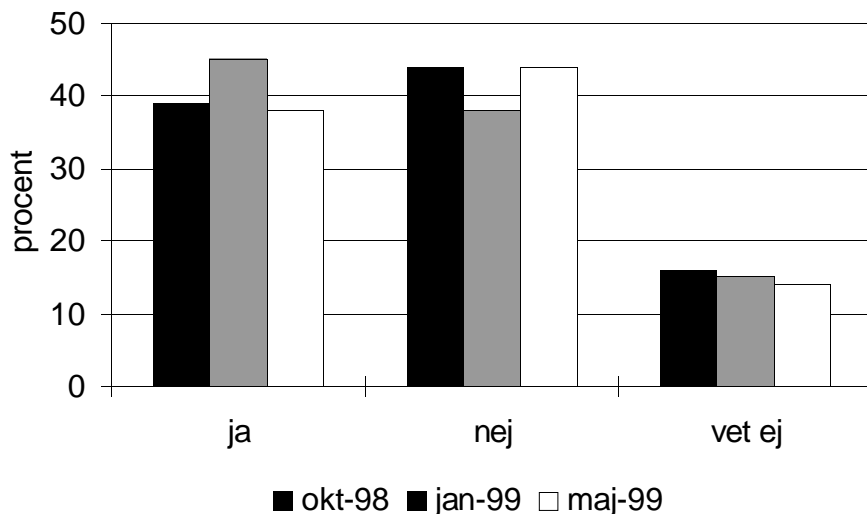
tekonvergensen och det slutliga införandet av euron vid årsskiftet 1998/99. Den allmänna opinionen om EMU har också blivit påtagligt mera positiv i Danmark och Storbritannien.

I Sverige hade opinionen vid årsskiftet 1998/99 enligt flera undersökningar svängt över mot en viss övervikt för dem som uppger att de skulle rösta för EMU vid en folkomröstning. Efter att den påtagliga euforin vid årsskiftet lagt sig har dock opinionen förskjutits i en mera EMU-negativ riktning. Enligt SIFOs undersökning i maj 1999 är andelen nej-sägare återigen i majoritet, se *Figur 1*. Resultatet visar att opinionsläget i stort sett är detsamma som i oktober 1998. Den kraftiga omkastningen i inställningen till EMU kan troligen sättas i samband med faktorer som EU-kommissionens avgång, eurons försvagning samt en återgång till en mer avvaktande attityd till EMU från den svenska regeringens sida.

Av den senaste SIFO-undersökningen framgår exempelvis att omsvängningen varit särskilt remarkabel bland socialdemokratiska väljare. Andelen nej-sägare ökar från 39 procent i januari till 52 procent i maj, medan andelen som skulle rösta ja i en folkomröstning sjönk från 41 procent till 30 procent.

Det socialdemokratiska partiets ställningstagande är särskilt viktigt eftersom partiet får majoritet för den linje man väljer oavsett vilken det är. Efter regeringens ställningstagande våren 1997 om att avvakta med medlemskap i EMU tycks inställningen ha blivit mera EMU-positiv. Strax efter årsskiftet 1998/99 tog ett antal ledande socialdemokratiska politiker ställning för euro-anslutning samtidigt som statsministern aviserade en extra partikongress om EMU i mars/april 2000 och öppnade dörren för en folkomröstning. Därefter har vissa företrädare för regeringen intagit en fortsatt vänta-och-se-linje, medan andra fortfarande tvekar. Kristdemokraterna, som tidigare har varit tveksamma till EMU, verkar mera defini-

Figur 1 Om det vore folkomröstning om EMU idag

Källor: Svenska Dagbladet och SIFO.

tivt vara på väg att svänga om till förmån för EMU. Sannolikheten torde vara stor att en riksdagsmajoritet bildas för ett svenskt ja till euron under innevarande mandatperiod.

Det troligaste är dock att frågan avgörs i en folkomröstning som hålls i god tid före nästa riksdagsval 2002. Detta betyder att den socialdemokratiska partistyrrelsen bör ta ställning till frågan senast i januari-februari 2000. Under förutsättning att partiledningen förordar EMU-medlemskap och partikongressen godkänner detta förslag ter sig en folkomröstning redan under år 2000, säg i september, därför som ett troligt utfall. Om folkomröstningen resulterar i ett ja till EMU, kan Sverige ansöka om EMU-medlemskap, och träda in i ERM2, under hösten 2000.¹

Det förefaller därför sannolikt att Sverige kan bli medlem i EMU redan inom 2–3 år. Tidigare har den vanligaste föreställningen varit att ett ja till EMU tidigast skulle kunna tas genom beslut i riksdagen efter valet 2002. Därefter skulle följa en normal provotid inom EU på

minst ett halvt år. Förutsatt att alla praktiska förberedelser klarats av dessförinnan skulle Sverige i ett sådant fall kunna införa euron under första hälften av 2003. Nu ser det ut som om Sverige blir medlem redan i slutet av 2001 eller i början av 2002.

Konsekvenserna av ett sådant scenario är:

- När nästa avtalsrörelse för industrin inleds hösten 2000 står Sverige inför ett byte av valutaregim från rörlig växelkurs till medlemskap i en valutaunion. Riksbanken har då redan tidigare övergått till att på olika sätt försöka stabilisera kronkursen; genom uttalanden, marknadsoperationer eller förändringar av styrräntan.

¹ Valutorna i de länder som är medlemmar av ERM2 tillåts variera inom ett intervall mot euron. För den danska kronan är intervallet $\pm 2,25$ procent. ERM2 är utformad för att underlätta för länder som inte är EMU-medlemmar att inrikta sin ekonomiska politik mot stabilitet och underlätta införandet av euron.

- Ett svenskt inträde i ERM strax efter en folkomröstning innebär att en centralkurs fastställs i förhållande till euron och till euroländernas valutor. Kring centralkursen tillåts kurserna visserligen variera på visst sätt, men den centralkurs som fastställs blir troligen de facto Sveriges framtida eurokurs.
- Konverteringskursen är givetvis av stor vikt för industrins kostnadsläge och konkurrenskraft. Den fastställs i förhandlingar mellan Sverige och EU. Det är svårt att veta var konverteringskursen kommer att hamna, men gissningarna ligger för närvarande på mellan 8,25 och 9,00 SEK per euro.

Konsekvenserna: Lönebildning i en valutaunion

Oberoende av valutaregim är det viktigt att Sverige kan föra en politik som leder till högre sysselsättning och ett bättre utnyttjande av landets produktiva resurser. Detta förutsätter troligen reformer på en rad områden: utbildning och kompetensutveckling, skattesystemet och strukturåtgärder på arbetsmarknadens område.² Eurons införande kommer att medföra ökad pristransparens, starkare motiv till utökad handelsutbyte och utnyttjande av stordriftsfördelar samt skärpt konkurrens.

Eftersom den tredje fasen av valutaunionen inträdde den 1 januari 1999 genom införandet av euron kommer den svenska arbetsmarknadens och lönebildningens flexibilitet att sättas på prov redan nu. Euroländerna kan komma att samarbeta inom en rad olika områden för att kunna möta makroekonomiska chocker. De elva länder som är med i EMU har avhånt sig två viktiga ekonomisk-politiska instrument, nämligen den nationella växelkurspolitiken och den nationella penningpolitiken. I euroområdet styrs den gemensamma penningpolitiken av den europeiska centralbanken, ECB.

För enskilda medlemsländer måste des-

sa nationella ekonomisk-politiska medel ersättas med andra mekanismer som är relaterade till efterfrågan/utbudet av arbetskraft och/eller till lönebildningen. Inom EMU ställs hårda krav på den ekonomiska politiken men i synnerhet på lönebildningen. Anpassningen till störningar i ekonomin sker nu antingen genom ekonomisk-politiska åtgärder, t ex via skatter och avgifter, eller genom variationer i de nominella arbetskraftskostnaderna som inte direkt beror av ekonomisk-politiska åtgärder.

De växelkursfluktuationer som vi ser i *Figur 2* har medverkat till att stabilisera produktion och sysselsättning. Den uppenbara effekten när Sverige blir medlem i EMU är att det kommer att krävas större flexibilitet i lönebildningen och på arbetsmarknaden, eftersom automatiska växelkursförändringar inte längre kan utgöra en stabiliserande mekanism. Kraven på ökad flexibilitet kan avse dels arbetskraftens rörlighet, dels ökad variabilitet för de nominella arbetskraftskostnaderna.

Rörlighet

Frågan om arbetskraftens rörlighet gäller både den geografiska rörligheten och rörligheten mellan yrken och branscher. Den geografiska rörligheten varierar bland annat efter utbildningsnivå och ålder. Flyttningsbenägenheten är högre för högutbildade i allmänhet och särskilt i de yrken där kompetensen direkt kan tillämpas internationellt. Andra grupper med hög geografisk rörlighet är byggnadsarbetare, hantverkare och olika specialister. Rörligheten är också av naturliga skäl större i yngre åldersgrupper.

Trots skapandet av den inre marknaden är rörligheten mellan EU-länder mycket låg. Detta sammanhänger givetvis med skillnader i språk, kultur och dylika fakto-

² En diskussion om strukturåtgärder på arbetsmarknaden ligger dock utanför ramen för denna artikel.

Figur 2 Sveriges växelkurs mot ecu/euro

Källa: Ecwin.

rer. Andra orsaker är institutionella skillnader på de olika arbetsmarknaderna, exempelvis rådande ersättningsnivåer vid arbetslöshet och andra arbetsmarknadspolitiska regelsystem. Inom EU är arbetsmarknadsreglerna mindre flexibla än till exempel i USA där också rörligheten är större.

Skapandet av EMU kan väntas bidra till att öka den ekonomiska integrationen inom EU och därmed öka rörligheten mellan olika länder och regioner. Rörligheten kommer dock troligen att fortsätta att vara låg i frånvaro av stora förändringar i de institutionella regelsystemen på arbetsmarknaden. På kort sikt kommer ökad arbetskraftsrörlighet därför knappast att kunna utgöra en stabiliserande mekanism inom valutaunionen vid olika makroekonomiska störningar.

Flexibilitet

När Sverige ansluter sig till ERM2 hösten 2000 och kommer med i EMU från och

med 2002 kommer kraven på ökad flexibilitet således att i första hand avse de nominella arbetskraftskostnaderna. Som påpekas i den gemensamma EMU-utredningen av TCO, SACO och SAF [1999] har lönebildningsproblemet två viktiga dimensioner. För det *första* måste stor vikt fästas vid det generella lönekostnadslägets utveckling i förhållande till övriga Europa vid ett svenskt EMU-medlemskap. För det *andra* måste det makroekonomiska perspektivet kunna förenas med ett mikroekonomiskt synsätt, ”vars centrala fråga är hur lönerna kan stimulera utvecklingen av kompetens, arbetsorganisation och produktivitet på arbetsplatserna och därmed också stärka tillväxtförmågan och den långsiktiga konkurrenskraften i svensk ekonomi” (TCO, SACO och SAF [1999]).

Calmfors [1998] understryker vikten av att skilja de effekter som EMU kan komma att få för sysselsättningsnivån från effekterna på sysselsättningens varia-

bilitet. Sysselsättningsnivån hänger samman med nivån på de nominella arbetskraftskostnaderna. Sysselsättningens variabilitet däremot är förknippad med flexibiliteten i de nominella arbetskraftskostnaderna. Den tredje viktiga dimensionen på lönebildningsproblemet är att det blir nödvändigt att de nominella arbetskraftskostnaderna är flexibla på ett sådant sätt att effekterna av icke förväntade störningar kan dämpas.

När det inte längre går att ändra växelkursen måste således anpassningar av det relativa kostnadsläget ske genom att de nominella arbetskraftskostnaderna ändras i förhållande till våra konkurrentländer. Detta kan bli ske genom variationer i arbetsgivaravgifter eller genom att lönebildningen tillåter större flexibilitet i nominallönernas utveckling. Mot den bakgrunden har olika förslag lagts fram för att åstadkomma den nödvändiga flexibiliteten, bland annat i TCO, SACO och SAF [1999].

Ekonomisk-politiska åtgärder

Det har till exempel gällt förslag om intern devalvering, dvs en kombination av sänkta arbetsgivaravgifter och höjd moms. Utan att gå in på detaljer delar vi den skepsis som både den partsgemensamma EMU-utredningen (TCO, SACO och SAF [1999]) och Calmfors-utredningen (SOU 1996:158) har uttalat. Bland annat är beskattningssystemet uppbyggt på andra kriterier än att korrigera för bristande flexibilitet i lönebildningen.³

Inom ramen för industrins samarbetsavtal från 1997 lade parterna fram förslag om sänkta arbetsgivaravgifter i samband med kompetenshöjande insatser. Regeringen har dock inte anammat detta förslag till stimulanssystem för kompetensutveckling. Ett annat förslag, som kan ses som en variant av intern devalvering, är införande av buffertfonder av finsk modell. Systemet innebär att parterna på arbetsmarknaden kommer överens att av-

sätta till buffertfonder i goda tider för att tillfälligt sänka arbetsgivaravgifterna vid en konjunkturnedgång. Förslaget har vunnit relativt många anhängare i Sverige.

Vår syn är att ett sådant system kan medverka till att skapa ett samarbetsklimat mellan parterna på arbetsmarknaden, men att systemet tar lång tid att bygga upp innan det kan ge nämnvärt bidrag till ökad lönekostnadsflexibilitet.

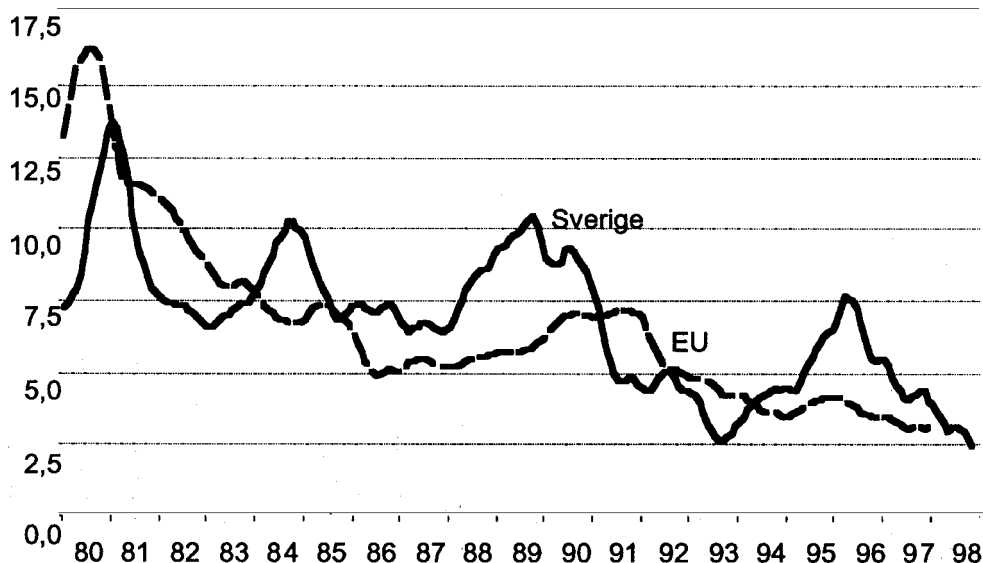
Avtal

Ett sätt att öka flexibiliteten vore att sluta avtal för kortare perioder än vad som har skett de senaste avtalsrörelserna. Ettåriga avtalsperioder skulle kunna ge en relativt snabb anpassning till icke förutsedda händelser. Samtidigt finns det många fördelar med längre avtalsperioder. Arbetstagarna får en trygghet vad gäller de nominella inkomsterna. Företagen vinner en längre planeringshorisont. Det finns även reala kostnader för själva avtalsförhandlingarna, ju längre mellan avtalsrörelserna desto mer sällan uppkommer sådana kostnader.

Mot den bakgrunden är det viktigt att parterna inom industrin och på andra områden av den svenska arbetsmarknaden inriktar sina ansträngningar på att introducera fler element av flexibilitet i de kommande avtalen. Det finns knappast anledning att räkna med att nominella lönesänkningar allmänt kan bidra till ökad flexibilitet. Däremot kan ökad löneflexibilitet till exempel skapas genom att introducera system som ökar kopplingen mellan verksamhetens resultat och den anställdes ersättning. Exempel på sådana lösningar som diskuterats är resultatlöner, bonus- och vinstandelssystem, konjunkturanpassade arbetstider m m. System för stimulans till kompetensutveckling finns det all anledning att arbeta vidare med. De avtalslutande parterna har här ett betydande ansvar för att finna metoder att möta

³ SOU 1996:158, s 413.

Figur 3 Löneökningstakt i industrin, sex månaders glidande medelvärde

Källa: Ecowin.

de krav på flexibilitet i lönebildningen som under alla omständigheter kommer att göra sig gällande framöver.

Det finns mycket som talar för att uppgörelser mellan arbetsmarknadsparterna är att föredra framför ekonomisk-politiska åtgärder. Den ekonomiska politikens möjligheter är beroende av hur arbetsmarknadsparterna agerar. Utan deras acceptans har de ekonomisk-politiska åtgärderna ingen möjlighet att ha önskade effekter. Direkta överenskommelser mellan parterna har därför större förutsättningar att skapa flexibilitet i arbetskraftskostnaderna. Ekonomisk-politiska åtgärder är i bästa fall en omväg, i sämsta fall en återvändsgränd.

Förmågan: Hur kommer det att gå?

Lönebildningen kommer alltså att ha tre viktiga dimensioner när Sverige är medlem i EMU. Arbetskraftskostnaderna måste för det första hamna på rätt nivå. För det andra måste avtalen främja ökad

produktivitet genom att stimulera kompetensutveckling och en förnyelse av arbetsorganisationen. Den tredje uppgiften är att, genom flexibla arbetskraftskostnader, dämpa de fluktuationer i produktion och sysselsättning som icke förväntade störningar kan ge upphov till.

Är arbetsmarknadsparterna kapabla att åstadkomma detta? Ett sätt att bedöma parternas trovärdighet är att studera de senaste avtalsrörelserna.

1995 års avtalsrörelse

Om man studerar löneutfallet 1995–1997 (se Figur 3) kan det synas som om lönebildningen anpassat sig långsammare till de nya marknadsmässiga och ekonomisk-politiska förutsättningarna än prisbildningen på varumarknaderna. Avtalsrörelsen 1995 ser i efterhand ut att ha blivit relativt misslyckad – den totala löneökningstakten hamnade betydligt över Edin-gruppens lönenorm på 3,5 procent och lönekostnaderna i Sverige steg snabbare än i konkurrentländerna. Lönekostnadsök-

Tabell 1 Lönekostnadsökning, procentuell förändring per år.

	1993–1994	1995–1997	1998–2000	
			avtal	prognoser
industrin	3,2	5,5	2,3	3,0–3,6
totalt	2,6	4,6	2,6	3,1–3,9

Källor: Konjunkturinstitutet, SCB och egna beräkningar

ningarna i Sverige kan visserligen vara snabbare utan att vi för den skull förlorar konkurrenskraft om produktivitetens utvecklingen är snabbare än i konkurrentländerna. Det är dock svårt att föreställa sig att Sverige långsiktigt skulle kunna avvika kraftigt från andra industriländer när det gäller produktivitetens utveckling.

I stället för att se på den hackiga utvecklingen för enskilda år är det mer intressant att sammanfatta 1995 års avtalsrörelse genom att beräkna lönekostnadsökningen i genomsnitt per år under de tre åren 1995, 1996 och 1997. Enligt förtjänststatistiken skulle utfallet bli 4,6 procent per år i genomsnitt. Inklusive höjda sociala avgifter stiger lönekostnaderna för arbetsgivarna med drygt 5 procent per år, se *Tabell 1*.⁴

Slutsatsen är alltså att 1995 års avtalsrörelse resulterade i lönekostnadsökningar på omkring 5 procent per år under de tre avtalsåren. Det finns flera förklaringar till att löneutfallet 1995–1997 blev så högt trots att arbetslösheten var rekordhög. För det första beror det till en del på att löneökningarna var relativt återhållsamma under åren 1992, 1993 och 1994. Den årliga lönekostnadsökningen i industrin var i genomsnitt 3,2 procent 1993–1994, se *Tabell 1*. Bakgrunden var givetvis den extremt djupa nedgången i ekonomin, och löneökningstakten inom t ex industrin låg klart lägre än i våra konkurrentländer.

För det andra inleddes 1995 års avtalsrörelse i ett läge där lönsamheten hade ökat kraftigt efter de svåra åren. Jordmånen för kompenstationstänkande på arbetstagsarsidan ökade därmed, samtidigt som betalningsförmågan blev högre på arbetsgivarsidan. När avtalet slöts 1995 var

konjunkturen i topp, kronkursen extremt låg och lönsamheten rekordhög. Produktiviteten steg mycket snabbt och resultatet blev en påtaglig uppgång i vinstandelen i näringslivet fram till 1995. Det höga löneavtalet 1996–1997 medförde en tillbakagång i vinstandelen under dessa år och en motsvarande stegring i löneandelen.

1998 års avtalsrörelse

1998 års förhandlingar inom industriavtalet ledde fram till överenskommelser inom en total ram för lönekostnadsökningen, som på de flesta avtalsområden ligger kring 8½ procent, räknat över hela treårsperioden 1998–2000. Det är en totalram som nära ansluter till det lägre löneökningensalternativet i Industrins ekonomiska råds rapport "Lönekostnadsutvecklingens effekter på sysselsättningen", Carling m fl [1997].⁵ För en mer utförlig beskrivning av förhandlingsresultatet hänvisas till de opartiska ordförandenas rapport "Industriavtalet i 1998 års förhandlingar – händelseförlopp och resultat", se Alståge & Larson [1998].

Ökningarna kan delas upp på två huvudkategorier: dels avtalsenliga lönepotter och arbetstidsförkortning, totalt 7 procent ökning under perioden, dels beräknad löneglidning, översyn/lönerevision m m, totalt 1,5 procent under perioden.

⁴ Enligt lönesummestatistiken är löneutfallet något annorlunda: 4,2 procent respektive 4,7 procent.

⁵ En reviderad version av rapporten har publicerats i *Ekonomisk Debatt*, se Carling m fl [1998].

Det fanns skäl att räkna med sjunkande löneökningstakt jämfört med perioden 1995–1997. De främsta argumenten är de fallande inflationsförväntningarna, insikten hos parterna om att höga löneökningar kan slå tillbaka på lönsamhet och sysselsättning och inte minst de institutionella förändringar i förhandlingsformerna som introducerades i och med industrins samarbets- och förhandlingsavtal. Den allt lägre inflationen och övergången till fallande prisnivå från hösten 1998 accentuerar dessa tendenser ytterligare. Asienkrisen och dess följd effekter för världsekonomin påverkar de svenska exportföretagen och deras underleverantörer, vilket kan medföra konsekvenser också för vinster, produktivitet och löneglidning. I det följande skall vi redovisa de aktuella bedömningarna hos ett antal välkända prognosinstitutioner vad gäller utfallet för lönekostnaderna.

Vi har gått igenom aktuella uppskattningar av ett antal konjunkturbedömares antaganden för den totala lönekostnadsökningen inklusive löneglidning. Den genomsnittliga lönekostnadsökningen per år varierar mellan ungefär 3,1 och 3,9 procent i de olika bedömningarna. När det gäller industrin har de flesta bedömare inte redovisat sina löneantaganden. Om bedömarna (i genomsnitt) får rätt skulle resultatet således bli att 1998 års lönerörelse skulle resultera i lönekostnadsökningar inkl sociala avgifter på cirka 3,5 procent per år under avtalsperioden. Detta skall jämföras med 5 procent per år för hela arbetsmarknaden (och ännu högre tal för industrianställda) under 1995–1997.

Vår slutsats är att arbetsmarknadsparterna inom industrin genom sin senaste uppgörelse har gjort det trovärdigt att de är kapabla att klara lönebildningens alla dimensioner när Sverige blir medlem i EMU.

Avslutning

I mars 1997 slöts ett samarbets- och förhandlingsavtal mellan arbetsgivar- och arbetstagarparterna på industrins område. Den följande lönerörelsen har visat att man har kunnat bringa löneökningstakten ner till den ökningstakt som kan förväntas i euroområdet. Denna process har underlättats av att man har utgått från områden där det finns en intressegemenskap, en insikt och en samsyn.

Sverige kommer troligen att gå med i EMU. Detta kommer att innebära förändrade förutsättningar för svensk lönebildning. Växelkursen kommer då inte längre att kunna kompensera trendmässiga förändringar i konkurrenskraften och inte heller att dämpa kortsiktiga fluktuationer i produktion och sysselsättning.

Det finns olika förslag om hur en flexibilitet i arbetskraftskostnaderna skulle kunna ersätta den rörliga växelkursen. Förslagen är av två olika slag, dels sådana som bygger på uppgörelser mellan arbetsmarknadsparterna (bonus- och vinstdelningssystem, konjunktur Anpassad arbetstid etc), dels sådana som innebär ekonomisk-politiska åtgärder (intern devalvering, buffertfonder, förändringar av arbetsrätten etc). Vi menar att uppgörelser mellan arbetsmarknadsparterna är att föredra framför ekonomisk-politiska åtgärder. Industriavtalet och de följande avtalen visar att parterna inom industrin har haft förmåga att hantera lönebildningen även under de nya förutsättningar som de senaste åren har inneburit.

Referenser

- Albåge, L-G & Larson, R, [1998], "Industriavtalet i 1998 års förhandlingar – händelseförlopp och resultat", rapport av de opartiska ordförandena till Industrikommittén, september.
- Calmfors, L, [1998], "Macroeconomic policy, wage setting, and employment—What difference does the EMU make?", *Oxford Re-*

- view of Economic Policy*, vol 14, nr 3, s 125–151.
- Carling, A, Djerf, O, Kazamaki Ottersten, E & Ohlsson, H, [1997], "Lönekostnadsutvecklingens effekter på sysselsättningen", rapport från Industrins ekonomiska råd, 16 december.
- Carling, A, Djerf, O, Kazamaki Ottersten, E & Ohlsson, H, [1998], "Lönekostnadsutvecklingens effekter på sysselsättningen", *Ekonomisk Debatt*, årg 26, nr 7, s 505–513.
- Carling, A, Djerf, O, Kazamaki Ottersten, E & Ohlsson, H, [1999], "Lönebildning och konkurrenskraft vid låg inflation", rapport till Industrikommittén av Industrins ekonomiska råd, mars.
- Demoskop [1999], "Har EMU-opinionen börjat svänga i en positiv riktning?", <http://www.demoskop.se/Publicerat/1999/Maj%201999/publicerat_emu%20maj%201999.htm>
- SOU 1996:158, Sverige och EMU, EMU-utredningens betänkande, Stockholm.
- TCO, SACO och SAF [1999], "Utanförskapets konsekvenser", rapport från den parts-gemensamma EMU-gruppen.